

MAKTAB O'QUVCHILARINI DARSGA QIZIQTIRISHDA DIDAKTIK O'YINLARDAN FOHDALANISH

Xotamova Sayyora Najmiddinovna
Jizzax davlat pedagogika universiteti
Sirtqi bo'lim o'qituvchi

Annotatsiya: Ushbu maqola boshlang'ich ta'limga kompetensiyaviy yondashuv imkoniyatlarini beradi. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari va oliy ta'lim bituruvchilari foydalanishi mumkin.

Аннотация: В этой статье представлены возможности для компетентностного подхода к начальному образованию. Его могут использовать учителя начального образования и выпускники высших учебных заведений.

Annotation: This article provides opportunities for a competency-based approach to primary education. It can be used by teachers of primary education and graduates of higher education.

Kalit so'zlar: Didaktik o'yin, dastur, o'quv materiallari, idrok, zehn, tafakkur, o'yin texnikasi, faollik, matematik nutq, kompetensiya, pedagogic texnologiya.

Ключевые слова: Дидактическая игра, программа, учебные материалы, восприятие, разум, мышление, техника игры, деятельность, математический дискурс, компетентность, педагогическая технология.

Key words: Didactic game, program, educational materials, perception, mind, thinking, game technique, activity, mathematical discourse, competence, pedagogical technology.

Didaktik o'yinlar asosan ta'lim jarayonini o'quvchilarning yosh xususiyatlari va tayyorgarliklariga qarab samarali tashkil qilishga, ularga bilim va ma'lumot berishni yengillashtirishga, ta'limda ko'rgazmalilikni ta'minlashga qaratilgan bo'lib, o'quvchilarni o'quv materiallari bilan ortiqcha band qilib qo'yimaslik imkoniyatini yaratadi. Dastur materiallarini o'zlashtirishda bir qator qulayliklar tug'diradi.

Didaktik o'yinlar o'quvchilarning his-tuyg'ularini shakllantirishga, ayniqsa ularning sezgi a'zolari (sezish, ko'rish, tinglash va boshqalar) faoliyatini faollashtirishga yordam beradi. Bola miyasini „mashq“ qilishga, tafakkurini teranlashtirishga o'rgatadi. Uning idroki, zehni, faxm-farosati, xotirasi, irodasi, bilim olish ishtiyoqi va ehtiyoji mustahkamlanadi. Ziyrakligi, ixtiyoriy diqqati, topqirligi, tashabbuskorligi oshib boradi. O'quvchining iste'dodi, ijodiy qobilyati

namoyon bo'la boshlaydi va olgan imkoniyatlarini o'z faoliyatida, mehnat va o'yinda sinab ko'rish imkoniyati tug'iladi, O'quvchilarda kompetensiyalarni shakllantirish uchun o'yinlardan keng foydalanish lozim.

Didaktik o'yinlarni darsda qo'llash ta'lim-tarbiya jarayoniga noan'anaviy usulda yondashuvni ifodalab, an'anaviy usullardan bir qator sifatlari bilan farqlanadi. Ya'ni, o'quv jarayonini bevosita qiziqarli o'yinlar asosida tashkillashtirish, o'quvchilarning birgalikda harakatini ta'minlash, masalaga guruh bo'lib yondashish natijasida o'quvchilarning birgalikda harakatini ta'minlash, masalaga guruh bo'lib yondashish natijasida o'quvchilarni faol harakatini va mantiqiy tafakkurini rivojlanishiga sharoit yaratadi. Lekin bu harakatlar texnologik jihatdan ta'minlangan bo'lishi kerak. Bu bilimlarni nomoyon qilishlari uchun esa aynan o'yin texnologiyalari vositasida tashkillantirilgan darslar alohida ahamiyatga ega. Biz quyuda o'quvchilarda tayanch va fanga oid kompetensiyalarni shakllantirishga xizmat qiladigan o'yinlarni taqdim etdik. Taklif etilayotgan didaktik o'yinlar ham ta'lim jarayonida o'quvchilar faolligini oshirishga xizmat qiladi. Bunga misol sifatida quyudagi o'yin turlarini ko'rsatib o'tish mumkun: "Sayohat" o'yini, "Qisqa muddatli yozma ish" o'yini, "Erudit" o'yini, "Yumoloqlangan qor o'yini", "Zakovatli zukko o'yini", "Obrazga kir oyini" va hakozi. Boshlang'ich ta'lim jarayonida didaktik o'yinlarga axboratlarni tashuvchi manba sifatida qaraladi. Dars jarayonida didaktik o'yinlarni tashkil etish o'quvchilar o'rtasida muloqotga kirishish, diqqatni jamlash va o'z navbatida, hozirjavoblik kabi xislatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan muntazam ravishda foydalanish ta'limda tabiiy vaziyatni yaratadi. Bu esa o'quvchilarni dars davomida erkin faoliyat ko'rsatishlariga sharot tug'diradi. O'yindan samarali va olib borilayotgan darsning mazmuniga mos holda foydalanish o'quvchiga dars davomida berilayotgan ma'lumotlarni mustaqil o'zlashtirishi hamda ijodiy tafakkuri shakllanishini ta'minlaydi. O'yin o'quvchilarni yashirin imkoniyatlarini va fanga bo'lgan qiziqishlarini ochib beradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini matematik nutqini o'stirishda didaktik o'yinlardan foydalanish samarali natija beradi. O'quvchilarning matematik nutq boyligini oshirish, raqamlar va sonlarni to'g'ri talaffuz qilishda ham didaktik o'yinlardan foydalanish maqsadga muvofiq.

Didaktik o'yinlar o'quvchilarning ma'naviy va axloqiy kamolotida, ularning barkamol inson bo'lib kamol topishida ulkan tarbiyaviy ta'sir qudratiga egadir. Didaktik o'yinlar davomida bolalar jamoa bo'lib ishlashga, birgalikda ijod qilishga, hamkorlikda ishlashga va mustaqil ishlashga o'rganadilar. Bu jarayonda

o'quvchilarda intizomlilik, inoqlik va o'z navbatida erkin fikr yurita olishlari kuzatiladi. Ma'lumki 1-sinfga qabul qilinib, maktab ostonasida ilk qadam qo'ygan bolaning faoliyatida o'yin asosiy o'rinni egallaydi. O'yin ularning eng sevimli mashg'uloti bo'lib, ular har qanday mashg'ulotni o'yin bilan uyg'unlashtirishga harakat qiladilar. Shunday ekan o'qituvchi o'quvchi faoliyatidan ularning sevimli mashg'uloti – o'yinni siqib chiqarmasdan, undan maqsadga muvofiq foydalanish bilan ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga imkon beradi. O'yin – bola hayotining uzviy qismidir. O'yin orqali bola atrof – muhit, tabiat hodisalari, manzaralari, buyumlar, o'simliklar, hayvonlar dunyosi bilan tanishadi. Boshlang'ich ta'lim davrida o'quvchilarning aqliy va jismoniy faoliyatini tashkil qilishda didaktik o'yinlar alohida ahamiyatga ega. Darslarida didaktik o'yinlardan foydalanish o'quvchilar zehni o'stirish, tez hisoblash ko'nikmalarini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Didaktik o'yinlar jarayonida o'quvchilar o'yin qoidalariga qat'iy rioya qilishga o'rganadilar, inoqlik his-tuyg'ulari, dunyoqarashlari shakllanib boradi. Ta'lim jarayonida didaktik o'yinlar o'quvchilarning xususiyatiga ko'ra tashkil etilishi kerak. Bu esa ularga bilim berishni yengillashtirishga, ko'rgazmalilikni ta'minlashga qaratilgan bo'lib, o'quvchilarni toliqtirmaslik, zeriktirmaslik imkonini yaratadi. Didaktik o'yinlarni xilma-xil tarzlarda tashkil qilish mumkin. Qo'g'irchoqlar, o'yinchoqlar, rasmlar va tarqatmalar, turli geometrik shakllardan ham foydalanish mumkin. Didaktik o'yinlar maqsadiga ko'ra 4 omilni o'z ichiga oladi:

XULOSA

Eng yaxshi didaktik o'yinlar mustaqil ta'lim olish prinsipida tuzilgan, ya'ni shunday tuzilganki, ularning o'zi o'quvchilarni bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishlariga qarab yo'naltiradi. Ma'lumki ta'lim olish ikkita komponentni o'zida jamlaydi: kerakli ma'lumotni to'plash va to'g'ri yechimni qabul qilish. Bu komponentlar o'quvchilarda didaktik tajribani ta'minlaydi. O'quvchilarda bunday tajribaga ega bo'lishni ko'paytirish, ularni mustaqil ravishda bu ko'nikmaga ega bo'lish mashqlariga o'rgatishdan iboratdir. Bunga psixologik tavsifdagi rivojlantiruvchi o'yinlarni kiritish mumkin: krosvordlar, viktorinalar, boshqatirmalar, rebuslar va boshqa o'yinlarni o'z ichiga oladi.

Boshlang'ich ta'lim jarayonida didaktik o'yinlardan muntazam ravishda foydalanish ta'limda tabiiy vaziyatni yaratadi. Bu esa o'quvchilarni dars davomida erkin faoliyat ko'rsatishlariga sharoit tug'diradi. O'yindan samarali va olib borilayotgan darsning mazmuniga mos holda foydalanish o'quvchiga dars davomida berilayotgan ma'lumotlarni mustaqil o'zlashtirishi va ijodiy tafakkurini

shakllanishini ta'minlaydi. O'yin o'quvchilarni yashirin imkoniyatlarini va fanga bo'lgan qiziqishlarini ochib beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'.Tolipov, M.Usmonboyeva Pedagogik texnologiya 2005 yil
2. Farberman B.L. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: «Fan» nashr., 2017.
3. G'afforova T. va boshqalar. Ta'limning ilg'or texnologiyalari. – Qarshi: 2013.
4. Saidahmedov N. Pedagogik amaliyotda matematika darslarida yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash. Toshkent: «Fan» nashr., 2017.
5. Farsakhanova, D., & G'ofurova, S. (2021). Boshlang'ich ta'limda sinfdan tashqari o'qish darslarida P. Mo'min ijodini o'rganish metodikasi. *Журнал инновации в начальном образовании, 1(БТНА_1)*.
6. Farsakhanova, D., & Azdamova, M. (2021). Boshlangich sinflarda sifat ustida ishlash bo'yicha topshiriqlar tizimini ishlab chiqish. *Журнал инновации в начальном образовании, 1(БТНА_1)*.
7. Farsakhanova, D. (2021). Boshlang'ich sinf "tarbiya" fanini o'qitishda ajdodlar merosidan foydalanish masalalari. *Журнал инновации в начальном образовании, (Архив№ 1)*.
8. Farsakhanova, D. (2020). Improvement of the methodology of spiritual and moral education of students of pedagogical institutions. *Архив Научных Публикаций JSPI*.
9. www.jdpu.uz
10. www.ziyonet.uz
11. www.edu.uz
12. www.lex.uz